

■ Кантрамарка

«Белая Вежа»: тэатр ідэй і тэатр людзей

Некалькі гадоў таму на адным з тэатральных абмеркаванняў расійскі рэжысёр Ілья Ротэнберг паспрабаваў падвесці выніковую рысу пад дыскусіяй: «Проста ёсць тэатр людзей і ёсць тэатр ідэй». Доўгі час я круціла ў галаве гэтыя словы, спрабуючы знайсці кропку, спектакль, дзе б гэтыя дзве з'явы спалучыліся і спалучэнне было б гарманічным. Я знайшла.

Фота Вадзіма ЯКУБЕНКА.

Мае сябры, не заядлыя тэатралы, часам дапытваюцца: «Ну, а калі б ты выбірала толькі адзін спектакль на фестывалі, што б ты пайшла глядзець?» Мне падабаецца крытэрыі, і часам пасля фестывалю я пытаюся пра тое ж сама сябе. Што б я паглядзела, калі б магла пабачыць толькі адзін спектакль брэсцкай «Белай Вежы-2016»? «Язычнікі». Чаму? Бо гэта тэатр ідэй і тэатр людзей адначасова.

П'еса «Язычнікі» ўкраінскага драматурга Ганны Яблонскай цяпер непадзельна звязана з лёсам аўтара. Ганна напісала гісторыю пра веру і бязвер'е, пра цуд, на які мае спадзеў кожны. Атрымала прэстыжную прэмію часопіса «Искусство кино». Ляцела ў Маскву на ўрочэнне і загінула падчас тэракта ў маскоўскім аэрапорце Дамадзедава 24 студзеня 2011 года...

«Язычнікі» — гэта сямейная драма. Сям'я Алега і Марыны перажывае крызіс: жыццё разам па інерцыі, матэрыяльныя цяжкасці. Іх дачка Хрысціна — асабістую драму: кахае выкладчыка. Але аднойчы на парозе кватэры з'яўляецца маці Алега Наталля, якая апошнія гады жыла пры манастыры. Уцаркавіўшы сям'ю, яна, здаецца, змяняе сітуацыю да лепшага, ды аднаго дня Хрысціна выходзіць дафарбаваць балкон і робіць крок уніз... але застаецца жывой.

Гісторыя пра тое, у што мы верым, а ў што не, зачепіла мэтра літоўскага рэжысура Ёнаса Вайткуса. Ён звяртаўся да яе двойчы. Першы раз Вайткус паставіў «Язычнікаў» у Рускам драматычным тэатры Літвы, другі — у Дзяржаўным акадэмічным рускім тэатры драмы імя М. Горкага ў Астане (Казахстан). Большасць тых, хто бачыў абодва варыянты, адзначае казахстанскі.

На камернай сцэне, у чорным кабінце — шэраг крэслаў. Побач некалькі прадметаў — сімвалаў веры: флейта, чырвоная яйка, паганская маска. Акцёры сядуць плячом да пляча і з заплюшчанымі вачыма пачынаюць прамаўляць дыялогі. Занятых у сцэне падсвечвае прамень пражэктара, і часам складваецца ўражанне, што тэкст нібыта сыходзіць на чалавека разам са святлом. Акцёр трансліруе нейкую гісторыю з чужога жыцця, паралельнага свету. Гэты прыём ляжыць у аснове рэжысёрскага рашэння. Герой п'есы расплочваецца вочы толькі ў момант рытуальнага танца ды ў фінале спектакля. Але відавочная статыка раптам выяўляе здольнасць да шматузроўневай метафарычнасці і пераасэнсавання ключавых паняццяў тэатральнага мастацтва. Так Вайткус змяняе звыклы пункт гледжання на сцэнічнае дзеянне і вывучае яго статычныя магчымасці. Акцёры, пазбаўленыя асноўных сродкаў выразнасці (пластыкі, погляду), вымушаны шукаць іншыя, канцэнтруючыся на гласавым увасабленні. Рэжысёр не імкнецца разняць тэкст на складнікі і паказаць нам маўленне, як такое, як выставачны аб'ект. Не, захавача сэнс прамаўляемага для рэжысёра з'яўляецца прыярытэтнай задачай. Выбар такога спосабу існавання нібы падкрэслівае візуальна нашу духоўную слепату ў дачыненні да іншага, таго, хто побач. З гэтай слепаты і пачынаецца драма герояў. І гэтай слепаты, адчуўшы адно аднаго (акцёры не могуць паглядзець на партнёра, а могуць толькі чуць яго голас, прыслухоўвацца да дыхання і дробных рухаў побач), героі ўсяляк імкнуцца пазбавіцца і пазбаўляюцца ў фінале. Люструючы адчужанне ў глядзельную залу, дзе роўна гэтак жа, плячом да пляча, сядзяць глядачы.

Фінал п'есы абнадзейвае: «Я не сумняваюся, што ён [Бог] ёсць», — сцвярджае ў канцы свайго маналога Марына (Аксана Байко), глядзячы ў залу. Аднак мы гэта сцвярджэнне ўспрымаем у кантэксце рэжысёрскай звышідэі: не важна, у што ты верыш... Праваслаўная Наталля (Наталля Матвеева) спрабуе выгнаць бесаў з унучкі. Унучка Хрысціна (Паліна Харламава) сцвярджае, што яна — агностык, і адназначнага адказу на пытанне «Ці існуе Бог?» даць не можа. Боцман (Раман Чэханадскі) верыць у духаў загадкавай маскі, якую ён прывёз з Афрыкі. Алег (Яўген Карачараў) — у творчасці і музыку, якой ён не мае магчымасці заняцца. Дык вось, не важна, у што ты верыш, важна заўважыць і паспрабаваць зразумець чалавека побач. Сэнс падлеткавага ліста Хрысціны да каханага нечакана паглыбляецца: «Свет, дзе ты, і свет без цябе — гэта два розныя светы. І калі мне нельга жыць у першым, я адмаўляюся жыць у апошнім...». А Ёнас Вайткус выяўляе, што тэатр людзей і тэатр ідэй можна злучыць у адной кропцы.

Алена МАЛЬЧЭУСКАЯ

■ Зямное і ўзвышанае

МІНСК — ВАТЫКАН: АБРЫСЫ ДУХОЎНАСЦІ

«Акном» у боскае вымярэнне стала выстаўка ікон і прадметаў літургіі XVII—XXI стагоддзяў «Свет нябесны на зямлі»

Гэтая экспазіцыя адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі.

З аднаго боку, музей — установа свецкая і дзяржаўная, якая павінна захоўваць сведчанні часу і расказаць пра іх сучаснікам і наступнікам. Але, бывае, здараецца так, што свецкае і рэлігійнае вымярэнні перакрываюцца, злучаюцца ў лагічным сімбіёзе, дапаўняюць адно аднаго. Так, па словах міністра культуры Барыса СВЯТЛОВА, адкрыццё выстаўкі праваслаўных, каталіцкіх і ўніяцкіх абразоў і алтарных карцін з мерапрыемства чыста свецкага стала імпрэзай, пранізанай высокімі хрысціянскімі каштоўнасцямі.

— Сіла гэтай экспазіцыі не толькі ў тым, што яна казвае творы, якія жывуць ці набылі другое жыццё, але дазваляе паназіраць за работай рэстаўратараў у працэсе вяртання каштоўнасцяў да жыцця, — падкрэсліў міністр.

Думку міністра падтрымаў і Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі ПАВЕЛ.

— Гэтая выстаўка сёння вельмі важная, — зазначыў Уладзіка. — Тут можам пабачыць каштоўнасці, якія раней былі пад забаронай і нават знішчаліся, разбураліся, былі забытыя. Гэта наша духоўная спадчына, спадчына культуры нашага народа. У іконах, прадстаўленых на экспазіцыі, — сутнасць духоўнага жыцця людзей розных эпох. Мы зусім невыпадкова захапляемся гэтымі работамі, бо яны — погляд чалавека на

Падчас выстаўкі Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі ПАВЕЛ (справа) і Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі, архіепіскап Тадэвуш КАНДРУСЕВІЧ.

свет боскага, «акно» ў боскае, сакральнае.

Абразы «Спас Уседзяржыцель» і «Маці Божая з дзіцем» 1670-х гадоў з Мікалаеўскай царквы, што ў Пінску, захавалі традыцыйную византыйскую іканаграфію, а комплекс жывапісных твораў каталіцкага кляштара святой Брыгіты, што ў Гродне, які датуецца сярэдняй XVII стагоддзя, дэманструе ўплыў еўрапейскай мастацкай культуры. Сакральныя творы, прадстаўленыя на экспазіцыі, даюць магчымасць назіраць за фарміраваннем беларускай мастацкай традыцыі, што ўвабрала характэрныя рысы культуры хрысціянства Захаду і Усходу. На выстаўцы ў мастацкім музеі прадстаўлена большая частка абразоў, што

экспанаваліся сёлета ў Музеях Ватыкана, у сусветнай сталіцы каталіцызму, расказвалі пра адметнасці беларускага сакральнага мастацтва. Дарэчы, тая выстаўка стала значнай падзеяй для культурнага жыцця Ватыкана і ўпершыню так шырока прадставіла ў Італіі беларускае мастацтва.

— Музеі Ватыкана штодзень наведваюць тысячы турыстаў, — расказаў Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі, архіепіскап Тадэвуш КАНДРУСЕВІЧ. — Госці Ватыкана прыходзяць паглядзець на багацці, што там захоўваюцца. І сярод гэтых багаццяў знайшлося месца для нашай краіны, для праваслаўных, каталіцкіх абразоў і ікон. Адкрыццё выстаўкі ў Ватыкане стала вялікай падзеяй, якую не абышоў сваёй увагай і Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка пасля сустрэчы з Папам Рымскім Францішчам. Я добра памятаю дзень 18 мая. У Музеях Ватыкана штодзень нешта адбываецца, але колькасць людзей, якія прыйшлі на адкрыццё беларускай выстаўкі, здзіўляла. Таксама ўсіх здзіўляла тое, што ў межах экспазіцыі прадстаўленыя і каталіцкія, і праваслаўныя абразы. Гэта значыць, што Беларусь дыхае

двума лёгкімі — заходняга і ўсходняга хрысціянства.

Выстаўка беларускіх ікон у Ватыкане стала вельмі паспяховай. Нягледзячы на тое, што экспазіцыя атрымалася больш сціплай, не такой разнастайнай, як планавалася адпачатку, яна выклікала вялікую ўвагу грамадскасці. Сведчанне таму — цалкам запоўненая кніга водгукў, дзе ёсць запісы на розных мовах. Нават па-беларуску. Гэта захопленыя водгукі саміх беларусаў. Цікава, што на адкрыццё экспазіцыі ў Мінску завітаў загадчык аддзела візантыйскага і сярэднявечнага мастацтва Музеяў Ватыкана Гвіда КАРНІНІ.

— Было некалькі прычын на тое, каб беларуская выстаўка стала значнай падзеяй у Ватыкане, — падкрэсліў ён. — Па-першае, беларускае мастацтва не так добра знаёмае італьянскай публіцы, таму задумка паказаць нешта новае — заўсёды выйгрышная карта. Па-другое, беларускае мастацтва, дзякуючы геаграфічнаму становішчу краіны, паказвае спалучэнне рысаў усходу і захаду. Гэта як лабараторыя для мастацтвазнаўцы, што дазваляе прасачыць, як розныя традыцыі і культуры суіснуюць, спалучаюцца. І па-трэцяе, беларускае мастацтва — прыклад суіснавання розных вераў, ці, калі хочаце, розных спосабаў верыць у адно і тое ж.

І сапраўды, наша сакральнае мастацтва — прыклад гарманічнага суіснавання заходняга і ўсходняга хрысціянства, а экспазіцыі, што аб'ядноўваюць рэлігійныя прадметы розных канфесій, яшчэ раз даказваюць павагу беларусаў да веры, духоўнасці, боскасці незалежна ад канфесійнай прыналежнасці. Яшчэ адным сімвалам гарманічнага, мірнага суіснавання канфесій на Беларусі можна лічыць і новы канверт з маркай, прадстаўлены Міністэрствам сувязі і інфарматызацыі. На ім — два абразы побач — праваслаўны і каталіцкі. Сімвалічна, што падчас адкрыцця выстаўкі «Свет нябесны на зямлі» прайшла і ўрачыстая цырымонія гашэння новага канверта з маркай.

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@vziazda.by

Фота Кастуся ДРЮБАВА.

■ Падзея

МІНУЛЫЯ АСВЕТНІКІ — БУДУЧЫМ

У педагагічным універсітэце адкрылі мастацкую галерэю

Пакуль яе калекцыя складаецца з сямі твораў, якія, вядома ж, маюць прамое дачыненне да таго, чаму ў гэтым універсітэце вучаць. Для студэнтаў адкрытая выстаўка стала чарговым напамінам, што ў будучыні яны, як педагогі, будуць перадаваць высокія ідэі і добрыя памкненні падобна тым, што ў беларускай гісторыі вядомыя як асветнікі. Як Еўфрасіння Полацкая, Мікола Гусоўскі, Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі, Сімяон Полацкі. Новая галерэя адкрылася 30 верасня ў будынку Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка з сямю партрэтамі згаданых асоб і пад назвай «Асветнікі зямлі беларускай».

Аўтарамі работ сталі выкладчыкі факультэта эстэтычнага выхавання Георгій Лойка (куратар стварэння серыі партрэтаў), Мікалай Андруковіч, Алена Шлегель, Каміль Камал, Леанід Гоманай, Аляксандр Кошалеў, Леанід Данелія — яны перадалі свае работы БДПУ ў дар.

— Гэта знамянальная падзея ў жыцці нашага ўніверсітэта. Сімвалічна, што галерэя пачынае сваю работу перад нашым прафесійным святкам — Днём настаўніка, і адкрыццё яе адбываецца ў Год культуры, — кажа рэктар педагагічнага ўніверсітэта Аляксандр ЖУК. — Наша краіна мае багатую і слаўную гісторыю, прадстаўленую слаўнымі асобамі. Кожнага

з іх хвалівалі не толькі ідэі гуманізму, духоўнай чысціні і служэння сваёй радзіме, але і выхаванне, адукацыя беларускага народа. Яны былі сапраўднымі асветнікамі і педагогамі ў розныя перыяды нашай мінуўшчыны і склалі той трывалы падмурок, на якім і ў сённяшні час трымаюцца адукацыя, навука, педагогіка, выхаванне. На прыкладзе іх жыцця фарміруецца светапогляд сучаснай беларускай моладзі.

Галерэя «Асветнікі зямлі беларускай» стала састайной часткай экспазіцыі музея педагагічнага ўніверсітэта.

Соф'я КІСЯЛЁВА